

SANTIAGO LLEONART ITXART (1909-1986), UN IDEALISTA AMB LA PLOMA I EL FUSELL

No només s'han d'estudiar els grans noms, els grans homes o dones. Darrere –o al costat d'aquests– hi ha aquells altres que en podríem dir de segona línia, tan necessaris com els primers i, moltes vegades, imprescindibles.

Un exemple és el mataroní Santiago Leonart i Itxart. Un home senzill, però amb uns trets que el fan destacar entre la massa.

Perquè no va ser un personatge anònim, sinó que va tenir una projecció pública –almenys en l'àmbit local–, fruit de la seva implicació social i política, com a mataroní i com a català.

Especialment, a l'època de la Segona República i la Guerra Civil. En uns moments en què era difícil ser neutral o estar al marge del que passava a la societat i al país.

L'HOME

Santiago Leonart Itxart va néixer a Mataró el 1909.

Va ser caixista d'impremta i articulista de premsa.

El seu pare, Jaume Leonart Pruna, era fadrister dels masovers de la sènia del Lleó (prop del Camí Ral, a l'Havana) i –obligat a sortir de la casa paterna– posà una botiga de queviures a la cantonada de la Riera amb el carrer d'Argentona, on ell va néixer. La seva mare era Antònia Itchart Puig. Van tenir quatre fills.

Santiago, de petit, va viure uns anys a Barcelona, on va estudiar a les Escoles Montessori, a l'Escola Pia i en altres centres fins als 11 anys.

Havia jugat a futbol d'infantil amb l'equip corresponent de l'Iluro Sport Club, el precedent del C.D. Mataró actual.

Va ser membre de la Societat Iris, on va practicar l'atletisme a la secció de l'entitat i va ser fundador del C.A. Laietània.

Treballà a la Impremta Vilà de la Riera, on aprengué l'ofici de tipògraf, de caixista d'impremta, si bé també composava llibres i feia de corrector. Un tot terreny en el camp de les arts gràfiques.

Militant del partit independentista Estat Català, no sé si també del grup Nosaltres Sols!

En una època en què a tothom se'l coneixia per un motiu, a ell li deien «el Pollastret».

El 1936 va anar voluntari al front, quan per edat no li tocava i com a periodista se n'hauria pogut lliurar. Va sortir de Mataró amb la Columna Malatesta, formada sobretot per anarquistes, però al cap de poc en va tornar. Llavors es va allistar al Regiment Pirinenc núm. 1, que era l'única unitat militar que depenia de la Generalitat. Allí coincidí amb altres mataronins, nacionalistes i excursionistes, com Joan Ballescà, Jaume Xivillé i Cosme Pujades.

Més endavant, amb una altra unitat, va ser a la batalla de Belchite, la Brigada Mixta 117. Va ascendir a tinent de l'exèrcit republicà i va actuar de fet com a capità sense nomenament.

Escriví cròniques des del front al diari *Llibertat* (nom que prengué el *Diari de Mataró* durant el conflicte) i també va fer de corresponsal de guerra per a algunes publicacions de Barcelona.

A finals de 1938 va ser detingut pels dits «nacionals» i empresonat a Bilbao, on un consell de guerra el va condemnar a mort, pena que li fou commutada.

A Burgos va ser obligat a treballar com a impressor en la fabricació dels primers bitllets de Franco. El 1940 a Barcelona, un altre consell de guerra li va posar la pena de sis anys i un dia de presó major. Es va negar a col·laborar en diaris del Règim franquista, tal com li havien ofert.

A can Vilà, que eren del Règim, no el van voler readmetre, i llavors el seu amic llibreter i impressor Enric Tria li donà feina. Treballà a can Tria de la Rambla fins a la seva jubilació, als 68 anys.

Amic del periodista mataroní i escriptor Julià Gual, un cop aquest exiliat a la Catalunya del Nord, s'hi escriví amb certa regularitat i fou un dels corresponsals de Gual que el mantenien informat del que passava a Mataró.

Va tornar a escriure publicant articles al diari *El Maresme* a partir de finals de 1982. Ho féu fins que problemes amb la vista li ho impediren. L'últim article publicat és del 14 de maig de 1983. Feia més de quaranta-sis anys i mig que havia enviat la seva primera col·laboració des del front.

LES SEVES COL·LABORACIONS A LA PREMSA DURANT LA GUERRA

Ressenyem aquí els articles que va publicar, fent esment del títol, data i lloc de publicació, així com alguna altra dada que hi consti. Hem respectat sempre els textos tal com van ser publicats.

A Llibertat

A l'autoanomenat «Òrgan oficial antifeixista del Consell Municipal» de Mataró, hi publicà quaranta-cinc articles en vint-i-cinc mesos, d'octubre de 1936 a desembre de 1938, a no ser que ens n'hagi passat algun per alt en no poder consultar les col·leccions completes del diari. Es convertí d'aquesta manera en un dels col·laboradors externs a la redacció de Mataró més constant i prolífic.

Féu de veritable corresponsal de guerra, informant des del front, de la marxa de guerra, però també tractant altres temes d'actualitat o de caire més general. La sola lectura dels titulars ja ens explica moltes coses. Els sis primers articles van signats «Santiago Lleonart»; els següents, amb el nom i els dos cognoms.

1936

- «La marxa sobre Brussel·les», 30 octubre
- «Trens d'emigrants», 3 novembre
- «Saber morir», 5 novembre
- «Des del front d'Aragó camí de Lacuerta», 26 desembre
- «Ales roges», 30 desembre

1937

- «Fragments de novel·la de guerra. L'hospital holandès», 6 gener
- «Al servei de Franco. El león de la Metro Golwin», 23 gener
- «Al servei de la República. Lluïsa Amorós», 29 gener
- «Acord entre cavallers», 3 febrer
- «Esport i ciutadania», 9 febrer
- «La guerra. I», 2 març
- «La guerra. II», 4 març
- «La guerra. III», 9 març
- «La guerra. IV», 11 març
- «La guerra. V», 12 març
- «De les costelles d'Adam», 22 març
- «Elogi i enyor de les casetes de bany», 24 març
- «Batalló Malatesta... Present! I», 10 maig
- «Batalló Malatesta... Present! II», 12 maig
- «Batalló Malatesta... Present! III», 14 maig
- «Batalló Malatesta... Present! IV», 18 maig
- «Company de camí», 24 maig
- «¿Incapacitat constructiva? », 29 juliol
- «Novetats a l'est», 8 setembre

«Novetats a l'est. II», 13 setembre
 «Novetats a l'est. III», 15 setembre
 «Novetats a l'est. IV», 17 setembre. Signat a Belchite.
 «Novetats a l'est. 5 (sic)», 22 setembre
 «Novetats a l'est. 6», 24 setembre
 «Novetats a l'est. 7», 27 setembre
 «Les quintes de la "Salut"», 15 octubre

1938

«Un cop de ploma», 17 maig. Signat "En campanya"
 «Les conveniències invisibles», 18 maig
 «Polítics, o apolítics? », 21 maig
 «Insomni d'un nit d'estiu», 26 juliol
 «Molt bé, senyor President!», 30 juliol. Datat "En campanya, 22 de juliol".
 «Imperis protectors? », 22 octubre
 «Dietari del Segre. 1. Eclipsi de lluna», 23 novembre
 «Dietari del Segre. 2. Borges Blanques», 25 novembre
 «Dietari del Segre. 3. Infanteria», 26 novembre. Sota el seu nom posa: «231
Brigada, 852 Batalló, 72 Divisió, 4a. Companyia".
 «Dietari del Segre. 4. Han foradat les cases dels anglesos», 28 novembre
 «Dietari del Segre. 5. El Segre», 29 novembre
 «Dietari del Segre. 6. Passem el Segre», 30 novembre
 «Dietari del Segre. 7. Salvem munició», 1 desembre
 «Dietari del Segre. 8. Ofensiva», 2 desembre

Tres fragments dels seus articles del període de guerra a Llibertat

1) De l'article «Acord entre cavallers», publicat el 3 de febrer de 1937:

«Alonso Quijano, víctima d'un atac de lucidesa, va morir. Demanava perdó per les seves aventures romàntiques, i serenament es despedí de tothom. Afirma que moria "cuerto", ell, que havia viscut de "loco". L'alta espiritualitat del cavaller de La Manxa ha quedat com un record perenne i les seves correries cercant humanitat, i les batalles desiguals contra tothom que era injust i mala persona, han fet immortal la seva "locura". Exemple de cavallers, espill d'honradesa, noble, desinteressat, després de colpejar i malparat d'una aventura, sorgia més engrandit que mai, i la influència del seu esperit noble, desinteressat i batallador prenia més relleu (...). Els cavallers moderns –paradoxa– són els "mandarines" d'abans, els "venteros", els "Sanchos Panzas..."».

En aquest article al·ludia críticament els líders anglès Eden i italià Mussolini, que havien signat un pacte –que va sorprendre molts demòcrates– d'amistat i relació cordial entre els seus dos països.

2) De l'article «La guerra. V», publicat el 12 de març de 1937:

«El tauler de jugar als escacs i el mapa on estudien la guerra tenen tanta similitud que sembla igual fer un pla d'operacions ben fet, com jugar una partida. Cert és que el joc indi fou creat imitant totes les operacions de la guerra i posant en moviment tots els elements que hi entren.

«Tenen importància totes les peces i es belluguen astutament, sempre de cara al resultat final. Com en la guerra. Es fan enganys i concessions, cercant una falla per aconseguir avantatges. El més murri i el més intel·ligent sempre guanya.

«Fem el possible per ésser els més murrís i els més intel·ligents, i, com als escacs, superar l'avantatge inicial de les blanques –suposem els feixistes– cercant-los-hi un parany que les abati i les deixi a la mercè de les peces roges –nosaltres–.»

3) De l'article «Dietari del Segre. 6. Passem el Segre», publicat el 30 de novembre de 1938:

«A les dues de la nit ens trobem davant del Segre. L'aigua, que brilla amb l'esclat de la lluna, sembla mansa, tranquil·la. Quan ens hi acostem, ja veiem que les apariències enganyen, car la corrent és ràpida i forta.

«Un pont de fusta, fort i ben travat, uneix les dues ribes. De tant en tant, vénen uns quants projectils, que fan molt d'esclat, i aixequen grosses columnes d'aigua.

«Passem ràpidament, sense encaubar-nos, car tots sabem que estem en zona perillosa.

«El sorrell ens dificulta el camí i més trobant-nos cansats com estem nosaltres (...).

«Carretera amunt –això ja era terreny conquerit– deixem el riu, i ens endinsem a l'horta per a descansar-hi una mica.

«Tenim temps d'escurar unes parres de raïm negre, maduríssim, que els “nacionals” no han tocat. Només els ocells han picotejat alguns grans, brindant-nos i fent-nos la competència.

«Tot és abandonat. Els ametllers i codonyers tenen tot el fruit. Res és tocat.

«En fa l'efecte que no deixen acostar personal civil a primera línia ...».

Una opinió sobre els articles de Santiago Lleonart

La valoració de l'estil i escriptura del nostre home la pot fer qualsevol lector avui, sens dubte. Però he trobat una impressió escrita de la seva obra, publicada en els mateixos anys de la guerra, que em sembla oportú de reproduir.

La signava «Observer», a l'article «La redacció de *Llibertat* vista per dins», en el número 139, extraordinari, d'1 de gener de 1937. Aquest pseudònim, sense tenir-ne dades ni la seguretat total, m'atreveixo a atribuir a Joaquim Casas Busquets.

Casas era un dels homes forts de la redacció, i parla dels seus companys d'una manera que no ho podrien fer ells mateixos. A més, per l'estil, la ironia i el lèxic que empra fa pensar, sens dubtar-ho gaire, que es tracta d'ell.

Observer deia així:

«(...) Sí, però, que hem de remarcar, que, en poc temps, *Llibertat* ha tret a la llum els noms d'alguns companys que fins avui inexplicablement no s'havien decidit a escriure, i que, en la seva modèstia ho fan molt més bé que certs plumífers amb pretensions.

«Sobretot ha destacat un nom: Santiago Lleonart i Itxart, ex-futbolista, ex-destacat element de la “Crema” i ex-baladrer del cinema de la Rambla, els treballs dels quals signàriem a ulls closos».

No sé a què es referia l'autor amb això de la «Crema», però sembla que així era com anomenaven la seva colla d'amics perquè eren més educats i fins que altres.

AL DIARI *EL MARESME* ELS ANYS VUITANTA

El setmanari d'aquest títol es publicà en una primera etapa entre 1969 i 1970, en què va ser suspès per ordre governatiu. Reaparegué el 1977 i a l'octubre de 1982 es convertí en diari, amb cinc edicions setmanals –de dimarts a dissabte– i sortí fins al juny de 1984.

En el primer número del diari es presenta l'equip directiu i la redacció i s'anuncien els col·laboradors amb què compten. Entre aquests esmenten Santiago Lleonart. Al cap d'alguns articles publicats, és anunciat d'aquesta manera: «Un periodista matoroní dels d'abans de la guerra», després de quaranta anys de silenci, ha recuperat l'art de la pluma i col·labora habitualment a les pàgines del diari *EL MARESME*».

Hi publicà els articles següents:

1982

«Indecisos difícils», núm. 11, 23 octubre

«No posem pancartes», núm. 12, 26 octubre

«Després del vot, el sabre», núm. 18, 4 novembre

«Tossuts, millorant-nos», núm. 27, 17 novembre

«Excel·lent en pastisseria», núm. 33, 26 novembre

«Del “Carro del vi” a “La Murga”, núm. 42, 8 desembre

«Persones com en Terri», núm. 49, 17 desembre

«La “Solidaritat” polonesa semblant al “Trentisme”», núm. 57, 30 desembre

1983

«Crítics de l'esquerra: reflexió!», núm. 66, 14 gener

«Els millors anys de tots», núm. 68, 18 gener

«Setmana de l'Infant, una felicitació», núm. 71, 21 gener

«Iana, un nom que no agradava els padrins», núm. 72, 22 gener

«Un minut de silenci», núm. 74, 26 gener
 «Els Goliats del bàsquet», núm. 77, 29 gener
 «Una baluerna que està inacabada», núm. 79, 2 febrer
 «A favor dels botiguers», núm. 82, 5 febrer
 «La història de “Els tres mosqueperros”», núm. 85, 10 febrer
 «Sortosament, una biblioteca plena de jovent», núm. 92, 19 febrer
 «La humanitat de J. V. Foix ficà a la butxaca a tothom, fa temps al ‘Racó’ de Mataró», núm. 96, 26 febrer
 «Plàstics, escombres i caixonets amb serradures», núm. 103, 9 març
 «Ulisses», núm. 106, 12 març
 «El port, eleccions i plebiscit», núm. 117, 29 març
 «No val a badar», núm. 119, 31 març
 «Stop, Babel», núm. 126, 13 abril
 «Del tren, de la carretera», núm. 129, 16 abril
 «Sales buides», núm. 131, 20 abril
 «Plantem arbres! », núm. 143, 6 maig
 «”Oscars”, Reagan i Gandhi», núm. 146, 11 maig
 «Ho feien millor», núm. 149, 14 maig

Un cop jubilat es va negar a cobrar la pensió que amb la democràcia podia tenir, ja que deia que ell havia anat a la guerra voluntari i no pas per diners. Aquest gest, tan poc usual entre nosaltres, demostra el seu esperit de servei i com era de coherent i conseqüent amb la seva manera de pensar.

Es va casar el 1941 amb Misericòrdia Vilà i Illa, també nascuda a Mataró, amb qui va tenir tres filles, Maria Antònia, que morí als tres mesos (1942), Sílvia (1943) i Montserrat (1949). Santiago Lleonart morí als 76 anys.

Dels seus tres germans, dos van morir a la guerra, a la qual van anar en ser cridats a files. Ignasi, que era molt retret i tímid, va voler fugir a França i fou afusellat pels republicans com a desertor. Josep Maria morí al front. Afectat per la notícia de la mort del seu germà, entrà en combat a l'Ebre i se'l perdé de vista. El seu company, Alfons Cervera (propietari d'una botiga de ràdio i TV al Camí Ral) fou dels darrers a veure'l i ho explicà a la família.

Josep Puig i Pla

FONTS

Entrevistes personals amb Sílvia Lleonart i Vilà. Agost de 2010
 Entrevista amb Ramon Casas i Busquets. Agost de 2005.
 Diari *Llibertat*, Mataró. Anys 1936-1939
 Diari *El Maresme*. Mataró. 1982-1983

A la guerra, amb uns companys. S. Lleonart és el segon per la dreta dels tres asseguts a terra.

Fotos de carnet
extretes del Llibre de Família (1941).

Portada del Llibre de Família.

DON DESIDERIO MORA SELLARES SECRETARIO DEL JUZGADO MILITAR DE MATARÓ DEL QUE ES JUEZ INSTRUCTOR DON MANUEL FERRER DE NAVAS CAPITAN ECHENI FICO DEL CUERPO JURIDICO MILITAR.

C E R T I F I C O: Que en el Sumarísimo de Urgencia número - 14.022 seguido contra SANTIAGO LLEOMART ITCHART, por el supuesto delito de Auxilio a la rebelión militar, obra una Sentencia dictada - por el Consejo de Guerra Permanente de Barcelona y declarada firme por el Ilmo. S. Auditor de Guerra de Gerona en Acuerdo de fecha 17 de Marzo de 1940.- que copiada dice:

SENTENCIA. - En la Plaza de Mataró a veintidós de Febrero de mil novecientos cuarenta. - Reunido el Consejo de Guerra Permanente de esta Plaza, para ver y fallar la causa seguida por el procedimiento sumarísimo de urgencia contra el procesado - SANTIAGO LLEOMART ITCHART, mayor de edad penal, cuyas circunstancias con tan, por el supuesto delito de rebelión militar. - Dada cuenta de las actuaciones, oídas la acusación Fiscal y la Defensa, y, - - - - -
RESULTANDO: Que el procesado SANTIAGO LLEOMART ITCHART de ideas izquierdistas prestó servicios como voluntario en los primeros días, marchando luego por algún tiempo a una columna alpina, recogiendo por dicha columna diversos equipos de excursiones a varios particulares de derechas. Publicó en un diario rojo numerosos artículos de ferviente sabor marxista y contra el Movimiento Nacional. - - - - -
FALLAMOS: Que debemos condenar y condenamos al procesado - SANTIAGO LLEOMART ITCHART a la pena de SEIS AÑOS Y UN DIA DE PRISION MAYOR con las accesorias correspondientes y abono de la totalidad de la prisión preventiva sufrida. En cuanto a responsabilidades civiles, se estará a lo que dispone la Ley de Responsabilidades Políticas de 9 de Febrero último. - - -
Así por esta nuestra sentencia, lo pronunciamos, mandamos y firmamos. - OTROSI: El Consejo estima que NO procede conmutación de la pena impuesta al condenado. - Continúan las firmas Felipe Azcona - Cosme Casas - Manuel Pardo - Mariano Martín - y E. Páramo. - Todas rubricadas. - - - - -

Y para que conste extendiendo la presente de orden y con el Visto - Bueno del señor Juez en la Plaza de Arenys de Mar a diez y siete de Abril de mil novecientos cuarenta.

VS 38
EL JUEZ INSTRUCTOR,

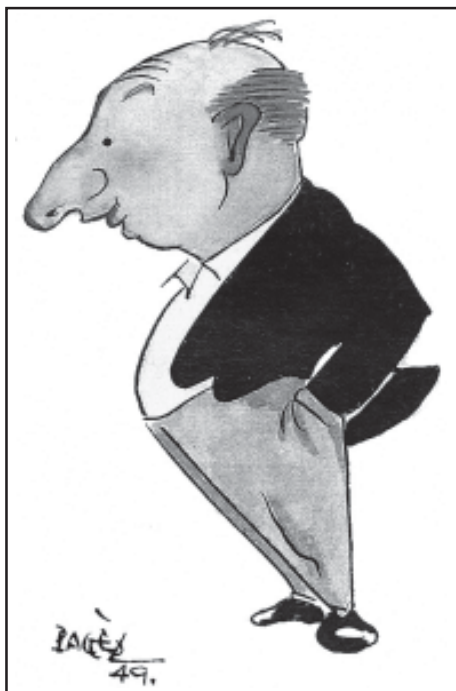
Manuel Ferrer de Navas

[Handwritten signature]

Certificat del Jutjat Militar que el va condemnar a sis anys i un dia de presó (1940).

Foto que acompanyava els articles
del diari *El Maresme* (1982).

Caricatura de Santiago Lleonart
feta per Pere Pagès el 1949.